

УДК 37(477/87) (09)

АВГУСТИН ВОЛОШИН ЯК ДИРЕКТОР УЖГОРОДСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ СЕМІНАРІЇ*Дацків Ірина Євгенівна
м.Ужгород*

У статті досліджується діяльність видатного педагога та громадського діяча на посаді директора Ужгородської греко-католицької семінарії Августина Волошина. Він розробив свою програму національної освіти: видання підручників на рідній мові, врахування європейського досвіду у процесі навчання, вдосконалення навчальних планів, матеріально-технічної бази та підбір кваліфікованого викладацького колективу із місцевої інтелігенції для якісної підготовки учителів Закарпаття, що визначає актуальність даного дослідження для навчання в сучасних умовах.

Ключові слова: Августин Волошин, учительська семінарія, педагогічна академія, підготовка учителів, Підкарпатська Русь, мовне питання.

Августин Волошина (1874-1945 рр.) представлено в історичних розвідках як громадського, політичного, культурно-освітнього діяча, письменника, публіциста та науковця, проте наш науковий інтерес викликає його діяльність на посаді директора Ужгородської греко-католицької семінарії. Його керівництво семінарією відбувалось у нелегкий час для шкільництва Закарпаття, оскільки після панування Австро-Угорщини рівень освіти і підготовки вчителів залишився на дуже низькому рівні. Навчально-виховна концепція Августина Волошина та діяльність щодо розвитку семінарії визначає актуальність даного дослідження для навчання в сучасних умовах.

Визначна особистість педагога закарпатського народу привертала увагу науковців багато років. Життя і творчий шлях досліджували В. Бірчак, М. Вегеш, М. Зимомря, М. Кляп, О. Ми-

шанич, П. Чучка. Педагогічну концепцію Волошина щодо формування якостей і навичок вчителя вивчали В. Гомоннай, В. Росул. Зміст підручників, написаних Волошином, обґрунтовували Т. Беднаржова, Л. Маляр та інші. Фрагментарно досліджували керівництво Августина Волошина Ужгородською учительською семінарією І. Фекета і А. Штефан.

Мета нашої статті полягає у дослідженні педагогічної діяльності Августина Волошина як директора Ужгородської греко-католицької семінарії та визначенні його ролі в розвитку освіти Закарпаття.

Після закінчення Ужгородської гімназії, а пізніше Вищої педагогічної школи в Будапешті Волошин почав викладати в Ужгородській греко-католицькій семінарії, а пізніше став її директором (1917-1938 рр.) [5, с.23]. Протягом двадцятидворічного керівництва він поєднував передовий європейський досвід і власні погляди на освіту у процесі навчання і виховання. Його педагогічні погляди на науково-виховний процес базувались на вченнях європейських науковців (А. Коменського, Ф. Ферстера, Й. Г. Песталоцці, Й. В. Гете, Ж.-Ж. Руссо): поєднання навчання із розумовим, моральним, трудовим, фізичним, естетичним і духовно-релігійним вихованням. Навчально-виховна концепція Волошина полягала у постійній самоосвіті вчителя, вдосконаленні вмінь та навичок, комунікативних здібностей та пізнанні психолого-педагогічних основ. У підготовці семінаристів до педагогічної діяльності він підкреслював, що вчитель повинен бути прикладом для наслідування учнями.

Августин Волошин добре розумів, щоб підняти рівень народної школи, необхідно підняти кваліфікованість учителів та

їхню зарплату, яка б відповідала їхньому високому культурно-освітньому званню. Щоб дійти до рівня культури сусідніх країн і більш якісній підготовці вчителів, він пропонує відкрити педагогічну академію, яка б у майбутньому стала основою для відкриття "подкарпатско-руського університету". "Перша задача кь приготовленю образованя учителів на педагогичныхъ академіях повинна быти ось така: мы повинні переробити учебный планъ учительскихъ семинарій такъ, чтобы высші классы середнихъ школьъ сблизилися кь учительскимъ семинаріямъ" [1, с.82]. Таке зближення він вбачав у розробці одного підручника із загальноосвітніх предметів (арифметика, фізика, мовознавство та ін.), який би відповідав потребам середніх шкіл і учительським семинаріям.

Як кваліфікований педагог та істинний носій рідної мови, Волошин не хотів перекладати угорські чи чеські підручники на рідну мову і використовувати їх у навчанні. Він мав іншу точку зору на це питання: "... всі підручники для початкових і середніх шкіл Закарпаття мають бути оригінальними, написаними місцевими авторами з використанням місцевого матеріалу. Так він реалізував свою програму національної освіти, наближав Закарпаття до загальноукраїнського освітнього рівня" [3, с.28]. Одним із важливих аспектів налагодження освіти майбутніх вчителів А. Волошин вважав вивчення методики викладання. Основу методичного доробку викладено у працях: "Методическая грамматика карпаторусского языка для народных школ"(1899), "Педагогика и дидактика для учительских семинарий"(1923), "Коротка історія педагогіки для учительських семинарій"(1923), "Дидактика"(1923), "Педагогічна психологія"(1935) та багато інших. Таким чином Волошин збагатив бібліотеки шкіл, гімназій та семинарій найнеобхіднішими підручниками рідною мовою.

Бажання підготовки кваліфікованих фахівців зумовила директора учительської семинарії збільшувати приміщення, удосконалювати матеріально-технічну базу та ретельно підбирати викладацький склад із інтелігенції. "А. Волошин виховав кілька поколінь закарпатського учительства, яке розбудувало в Закарпатті національну освіту, за прикладом свого вчителя виховувало майбутніх свідомих українців, носіїв української національної ідеї за Карпатами" [6, с.27]. Навчальний план охоплював такі предмети: релігія, педагогіка, арифметика, русинська та чеська мови, географія, історія, соматологія та гігієна, фізика, хімія, письмо, сільське господарство, малювання, музика, гімнастика, ручні роботи [4, Л.110]. Як мудрий організатор, Августин Волошин добудував спортивний зал та розширив каплицю для проведення дяківської практики. Велика увага приділялась духовному вихованню: щомісяця семинаристи приходили до каплиці сповідатися і причащатися.

Болочим питанням життєдіяльності учительської семинарії було мовне. "На Закарпатті прибуло чимало російських емігрантів, галицьких "москвофілів", колишніх малограмотних чеських легіонерів, які влилися в ряди учительства і спричинили той мовний хаос, який панував тут впродовж двох десятиліть" [6, с.14]. Історія освіти Закарпаття свідчить про те, що спочатку в ужгородській семинарії навчання велось на угорській мові, а руська мова була обов'язковим предметом тільки для греко-католиків. Ситуація покращилась, коли директором став Августин Волошин. Завдяки "Генеральному Статуту Організації и Администрації Подкарпатской Руси, приключенной к Чехословенской Республики Мировой Конференцией" (1919 р), було дозволено вести навчання руською (українською) мовою [7, с.33]. Таким чином викладацький склад поповнився русинськомовними кадрами і поступово підвищились їхні зарплати. Студенти, які хотіли працювати в угорських школах, могли вивчати угорську мову як факультатив.

У зв'язку із катастрофічною нестачею вчителів шкільний відділ Підкарпатської Русі просив дозволу президента автономної директорії Г. Жатковича відкрити підготовчі курси вчителів при Ужгородській учительській семинарії. "... 400 школь безъ учителей. Жеби помочь недостатку учителей треба устроити 5

мьясные курсы для чешскихъ интеллигентныхъ людей. Курсы треба вести при Ужгородской учительской семинарии и кеды будетъ дужо просителей, то и при семинарии въ Мукачевь" [3, Л.1]. Курсантів просили забезпечити житлом і харчуванням в інтернаті семинарії. Жаткович дозволив лише з однією умовою: "... чтобы на сіи курсы были приняты въ первыхъ на то способнъ интелегентні подкарпат. русины" [3, Л.18]. Чехословацький уряд дбав про освіченість не лише свого народу, але й закарпатсько-го населення.

Розуміння потреб своїх вихованців та співчутливе ставлення до сільської молоді спонукали його до відкриття інтернату, де могли жити і харчуватись студенти із бідних сімей за мінімальну плату. Для виділення коштів на інтернат Волошин написав листа Шкільному Відділу Управи Підкарпатської Русі: "Покорно прошу ассигновати для интерната ужгородской учительской семинарии на счет содержания курсистов" [3, Л.37]. Директор ужгородської семинарії, як носій гуманітарної та природничої, церковної та світської моралі, лояльно ставився до бідних верств населення. Він добре розумів ситуацію щодо безграмотності у селах, адже сам походив із верховинського села. Відбір семинаристів на навчання проводився не лише з дітей заможних сімей, а дітей робітників, ремісників та селян, які хотіли здобувати освіту. Вони мали високі навчальні досягнення. Наприклад, ми дослідили свідчення зрілості семинаристів Машкаринця В. (поступив у 1929 р., с. Кальник) та Поповича С. (поступив у 1930 р., с. Баранинці). Перший мав дуже хороші успіхи у навчання, а другий — похвальні [4, Л.2, 16, 110, 180].

Значну увагу приділялося застосуванню здобутих знань на практиці, оскільки лише таким чином, вважав Волошин, можна стати справжнім фахівцем своєї справи. Виховна частина була невід'ємною від навчання, тому позакласній роботі приділялось багато уваги. Вихованці семинарії ходили на різні гуртки (самоосвітні, драматичні тощо), а особливо популярним був спортивно-виховний гурток "Пласт". В результаті такого всестороннього розвитку семинаристів під керівництвом вмілого педагога у тридцять років на Закарпатті була вже велика кількість освічених не лише учнів, а й педагогів зі стажем роботи. Августин Волошин настільки поважав вчителів, що називав їх державними особами, які "покликані навчати й виховувати майбутнє покоління, від якого залежить дальший розвиток суспільства, освіта і культура народу" [2, с.4]. Культурно-освітньою роботою, розвитком учительської семинарії, вдосконаленням навчально-виховної роботи, виданням підручників та підготовкою кваліфікованих учительських кадрів на посаді директора Ужгородської греко-католицької семинарії Августин Волошин зробив великий внесок в розвиток освіти краю. Під його керівництвом семинарія випускала досвідчених фахівців, які були справжніми патріотами і могли вести культурно-освітню роботу серед народу.

На формування поглядів Августина Волошина вплинуло налагодження зв'язків із іншими українськими землями, зокрема знайомство з галицькою творчою інтелігенцією не тільки для обміну досвідом, а й об'єднання спільних зусиль для створення єдиної української держави. Він здійснив кілька поїздок до Львова, де відчував справжній український дух. Після цього в нього ще більше проявлялось прагнення до самоутвердження українців-русинів, що відображав не лише у своїх творах, а й громадській діяльності.

Крім Галичини Волошин встановлює зв'язки з науковцями та громадсько-культурними діячами Словаччини, Чехії, Угорщини. Під час навчання у Вищій педагогічній школі в Будапешті він знайомиться зі славістом Будапештського університету Оскаром Ашботом. Саме на його праці посилається Волошин, коли виступав проти заміни слов'янського алфавіту угорським. Він неодноразово бесідував з О. Ашботом, який підтримував закарпатського педагога у цьому питанні.

Отже, як директор Ужгородської греко-католицької семинарії Августин Волошин проявив свій педагогічний та організа-торський талант, поєднав високу освіченість та гуманізм світо-

гляду. У професійній підготовці майбутніх вчителів національної освіти: видання підручників на рідній мові, врахування європейського досвіду у процесі навчання, вдосконалення навчальних планів, матеріально-технічної бази та підбір кваліфікованого викладацького колективу із місцевої інтелігенції для якісної підготовки учителів Закарпаття. Навчально-виховна концепція

Волошина актуальна сьогодні та повинна використовуватись в сучасних навчальних закладах, адже оправдала себе вихованням цілого покоління кваліфікованих вчителів Закарпаття.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням навчально-виховного середовища та соціальних умов, у яких відбувалося становлення семінаристів як майбутніх вчителів.

Література і джерела

1. Волошин А. Педагогічна академія / А. Волошин // Учитель. – 1921. – Рочник II. – № 6. – С. 81—83.
2. Гомоннай В. Концепція Августина Волошина про формування професії вчителя: [тези наукових розвідок] / Василь Гомоннай, Василь Росул. – Ужгород : Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ Закарпатського обласного управління по пресі, 1995. – 19 с.
3. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). – Ф. 28. Реферат освіти Підкарпатської Русі (1919-1928 рр.). – Оп. 2. – С. 53. – Л. 40. Переписка з міністерства освіти і Ужгородською вчительською семінарією про організацію при ній вчительських курсів.
4. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). – Ф. 1049. Ужгородська греко-католицька чоловіча вчительська семінарія, м. Ужгород (1920-1946). – Оп. 1. – Спр. 7. – Л. 283. Свідчення учасників об'єкту завершення семінарії за 1929-1930 і 1934-1935 навчальні роки.
5. Зимоля М. Августин Волошин / Зимоля М., Гомоннай В., Вегеш М. – Ужгород, 1995. – 101 с.
6. Мишанич О.В. Життя і творчість Августина Волошина / Олексій Васильович Мишанич. – Ужгород: ВАТ “Видавництво Закарпаття”, 2002. – 48 с.
7. Фекета І. Альма-матер. Ужгородській вчительській семінарії — 200 років / І. Фекета // Карпатський край. – 1994. – № 1-2. – С. 33—35.

В статті досліджується роль видатного педагога і громадського діяча в обов'язках директора Ужгородської греко-католицької семінарії Августина Волошина. Він розробив свою програму національного освіти: видання підручників на рідній мові, врахування європейського досвіду в процесі навчання, вдосконалення навчальних планів, матеріально-технічної бази і підбір кваліфікованого викладацького колективу з місцевої інтелігенції для якісної підготовки учителів Закарпаття, що визначає актуальність даного дослідження для сучасних умов.

Ключові слова: Августин Волошин, вчительська семінарія, педагогічна академія, підготовка учителів, Підкарпатська Русь, мовний питання.

In the article we have investigated the role of the prominent educator and the activist Augustine Voloshyn as the director of the Greek-Catholic teacher training seminary in Uzhgorod. He worked out his program of the national education: publication of textbooks in native language, taking European experience in the studying process, improving studying curricula, material and technical basis and choosing the qualified teaching staff from the local highly-educated people for the qualitative education of Transcarpathian teachers determining the relevance of this research to the studying in the modern world.

Key words: Augustine Voloshyn, teacher training seminary, pedagogical academy, the qualified teacher, teacher training, Podkarpatska Rus, language problem.